

А.Г. Костирко, ст. викладач

Миколаївський державний аграрний університет

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА НЕОБХІДНІСТЬ УПРАВЛІННЯ НИМ

Постановка проблеми. Успішний розвиток аграрних підприємств відіграє важливу роль в забезпеченні економічної та соціальної стабільності сільської місцевості України. Однак сучасний стан сільського господарства не дає можливості в забезпеченні цієї стабільності, оскільки наслідки фінансово-економічної кризи відчутно вплинули на темпи економічного розвитку аграрних підприємств.

Основою функціонування будь-якого підприємства являється його наявний потенціал, однією з важливих складових якого є саме фінансовий. Для забезпечення результативності його використання вкрай важливим є визначення сутності фінансового потенціалу, його складових та методів управління ним. Саме дієві механізми його відновлення та примноження забезпечать подолання кризових явищ в аграрному секторі вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До визначення сутності фінансового потенціалу підприємства та механізму управління ним в умовах ринку неодноразово зверталися багато науковців як вітчизняних, так і зарубіжних. Значний внесок в дослідження даних питань зробили Амбросов В.Я., Андрійчук В.Г., Лукінов І.І., Саблук П.Т., Савчук В.К. та ін. Водночас, недостатньо однозначне визначення категорії „фінансовий потенціал" та його особливостей в аграрному секторі економіки спонукають до поглиблення даних питань.

Мета. Враховуючи актуальність зазначених питань, метою нашого дослідження є обґрунтування єдиного підходу до визначення сутності фінансового потенціалу та необхідності управління ним.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою функціонування

будь-якого підприємства є наявність достатнього об'єму ресурсів, що забезпечують можливість задоволення виникаючих потреб підприємства для поточної діяльності і подальшого його розвитку.

Відповідно до визначення Великої Радянської Енциклопедії ресурси (з французької „ressource" — допоміжні засоби) - це грошові кошти, цінності, запаси, можливості [1]. Ресурси підприємства становлять його базис, однак за різних умов їх використання їх можливості бувають різними. Крім того їх наявність не є гарантом успіху суб'єкта господарювання та реалізації намічених цілей. Тому більш ширшим поняттям є категорія «потенціал». Визначення цього поняття у деяких джерелах ототожнюється з ресурсами. Ми не погоджуємось з цим, оскільки самі по собі ресурси це величина в більшій частині пасивна. Потенціал являє собою наявні в економічного суб'єкта ресурси, їх оптимальна структура та вміння раціонально використовувати їх для досягнення поставленої мети.

Однією з об'єктивних складових виробничого потенціалу підприємства являється фінансовий потенціал. Існує декілька визначень категорії „фінансовий потенціал", які різні в його трактуванні, але схожі в його суті.

Ми погоджуємось з Е.Ю. Терещенко, яка визначає фінансовий потенціал як сукупність фінансових ресурсів, що знаходиться у розпорядженні підприємства, а також можливість, здатність та необхідність їх як простого, так і розширеного відтворення з метою забезпечення стійкого, динамічного та збалансованого розвитку підприємства [2].

За визначенням Мерзлова І.Ю. фінансовий потенціал можна охарактеризувати як відносини, які виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого фінансового результату при умові:

наявності власного капіталу, достатнього для виконання умов

ліквідності та фінансової стійкості;

можливості залучення капіталу, в обсязі необхідному для реалізації ефективних інвестиційних проектів;

рентабельності вкладеного капіталу;

наявності ефективної системи управління фінансами, яка забезпечує прозорість поточного і майбутнього фінансового стану [3].

Однак на нашу думку не можна вищеназвані відносини для забезпечення максимального фінансового результату поєднувати тільки з фінансовим потенціалом. Оскільки для забезпечення максимального позитивного фінансового результату у відносини вступають багато елементів потенціалу підприємства, а саме: виробничий, інноваційний, інформаційний та інші.

Закон цілісності системи стверджує, що внаслідок взаємодії всіх ресурсів, котрі створюють систему, з'являються нові якості, яких не має кожний окремий вид ресурсу. В доповнення до цього слід пригадати один з найвагоміших загальних законів організації - закон синергії, який стверджує, що для будь-якої системи (підприємства, організації, фірми) існує такий набір елементів, за якого її потенціал завжди буде або значно більшим, ніж проста сума потенціалів елементів, що до неї входять, або суттєво меншим.

На основі вищевикладеного фінансовий потенціал можна визначити як сукупність фінансових ресурсів та їх потенційних можливостей, здатних відтворюватись і забезпечувати досягнення ефективного функціонування підприємства, яке характеризується високими показниками ліквідності, прибутковості, платоспроможності, стійкості і ін.

Проведені дослідження дали можливість визначити, що на даний момент немає єдиної методики аналізу і діагностики фінансового потенціалу підприємства, існують тільки загальні риси, які дозволять надалі її створити. Досліджуючи сутність фінансового потенціалу

підприємств виникає питання визначення наявності особливостей для різних галузей, в тому числі аграрного сектора.

В основу аналізу галузевих особливостей оцінки і формування потенціалу підприємств покладено специфічність технологічних процесів, особливості організації виробництва, відмінності в характеристиках кінцевого продукту та ресурсів для його виробництва, а також ринків збуту тощо. Оскільки, як зазначалось раніше, структурні елементи потенціалу підприємства слід розглядати в поєднанні і взаємозв'язку, то необхідно визначити їх особливості в сільськогосподарському виробництві.

Ці особливості полягають у тому, що до складу виробничого потенціалу аграрних підприємств входить потенціал землі та природно-кліматичні умови. Діяльність сільськогосподарських підприємств характеризується сильним впливом природно-кліматичних умов: якістю ґрунтів, кліматом у регіоні, річною кількістю опадів, середньорічною температурою та іншими зовнішніми факторами. Крім того, потенціал безпосередньо залежить також від якості насінневого матеріалу чи племінного фонду, технології вирощування, догляду та збирання урожаю. Через обмеженість земельних ресурсів потреби в продукції сільського господарства, що невпинно зростають, неможливо задовольнити, обробляючи тільки найродючіші ґрунти. Тому обробляються також і середні та найменш родючі ділянки. Таким чином аграрні підприємства підвищують кількісні характеристики свого потенціалу.

Однак екстенсивний розвиток має певні обмеження, в тому числі і просторові. За даними Держкомстату України за період 1990-2010 рр. площа сільськогосподарських угідь має чітку тенденцію до скорочення, про що свідчить рис. 1. Вирішальним фактором такої зміни являється переведення сільськогосподарських угідь в угіддя інших категорій, що на нашу думку достатньо негативно впливає на стан розвитку сільського

господарства. При цьому важливо зазначити, що площа сільськогосподарських угідь, які використовувались у виробництві сільськогосподарськими підприємствами та громадянами, на 1 січня 2011 р. становила 36,5 млн га (61 % території України), з яких 30,9 млн га - площа ріллі. Практика свідчить, що потенціал кожного сільськогосподарського підприємства на 70 % формується за рахунок саме земельних ресурсів, їхньої якості, місцезрештування. У зв'язку з відсутністю досконалого законодавчого поля на сучасному етапі оцінка всіх цих чинників потенціалу землі не врегульована.

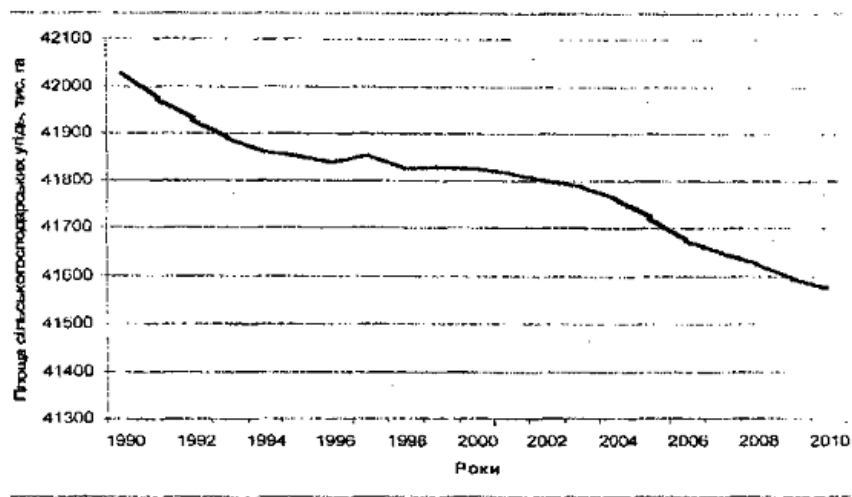

Рис. 1- Динаміка площі сільськогосподарських угідь України, тис. га*

"Побудовано за даними Держкомстату України

Тому для забезпечення можливості економічного зростання та розвитку сільського господарства необхідно на державному рівні мотивувати товаровиробників у напрямку інтенсивного розвитку. Світова практика свідчить, що успішний розвиток аграрного виробництва можливий при державній підтримці.

Вітчизняні програми підтримки сільськогосподарських виробників сьогодні сконцентровані переважно за двома основними напрямками - це бюджетні дотації у тваринництво та фінансова підтримка виробництва продукції рослинництва, шляхом дотування на гектар посівів, а також

здешевлення короткострокових та довгострокових кредитів.

Фінансовий потенціал аграрних підприємств має свої особливості оскільки нерозривно пов'язаний з потенціалом їх земельних ресурсів. Виходячи з виробничої направленості аграрних підприємств необхідно відмітити, одним з основних об'єктів цілеспрямованого використання.